

V Praze dne 15. 10. 2026

Kultura není majetkem politiků

Stanovisko profesních překladaelských organizací k novým dotačním podmínkám a dalším krokům Ministerstva kultury ČR

Jako profesní organizace zastupující literární překladaele vyjadřujeme zásadní znepokojení nad současnými kroky a veřejnými vyjádřeními vedení Ministerstva kultury ČR. Nové dotační podmínky, avizované změny ve složení odborných hodnoticích komisí i oznámená revize smluv a memorand s významnými kulturními institucemi podle našeho názoru představují vážné riziko pro nezávislost české kultury.

Mimořádné znepokojení v nás vyvolává skutečnost, že tyto kroky přicházejí v době vyostřených vztahů ministra kultury Oty Klempíře s kulturní veřejností, mimo jiné po protestech na folklorním festivalu ve Strážnici a na Frankfurtském knižním veletrhu, kde zazněla také kritická slova spisovatelky Radky Denemarkové. V této souvislosti nelze přehlížet obavu, že změny pravidel veřejné podpory mohou být využity jako prostředek nátlaku na kritiky současného vedení resortu.

Ministerstvo nově zakazuje využívat dotace k politické propagaci a kampaním. Samotný princip, že veřejné peníze nemají sloužit stranické agitaci, nepochybujeme. Zásadní je však rozlišovat mezi propagací politických stran a svobodným vyjadřováním občanských a uměleckých postojů. Kritika ministra, vlády či politického směřování země není politickou kampaní. Je legitimním výkonem svobody projevu, bez níž nemůže existovat demokratická společnost ani svobodná kultura.

Ani výslovné ujištění ministerstva, že politická a společenská témata mohou být součástí umělecké tvorby, naše obavy nezmiňuje. Svoboda projevu se totiž neomezuje na obsah knih, divadelních představení nebo uměleckých děl. Vztahuje se rovněž na jejich tvůrce, překladaele, nakladatele, pořadatele kulturních akcí a představitele kulturních institucí. Ti všichni musí mít možnost veřejně vyslovit nesouhlas s politickou reprezentací, aniž by jim za jejich kritické postoje hrozily finanční postihy či ztráta veřejné podpory.

Za nanejvýš problematický považujeme také způsob, jakým ministerstvo připravované změny prezentuje. Ve svých veřejných vyjádřeních hovoří o nutnosti „uklízet“ v dotačním systému a zdůrazňuje, že „kulturní dotace mají podporovat kulturu“. Taková rétorika vytváří dojem, že dosavadní příjemci veřejné podpory jednali nepatřičně, že veřejné prostředky nesloužily svému účelu nebo byly zneužívány. Ministerstvo však tato obecně vyznívající podezření nedokládá konkrétními zjištěními.

Považujeme za nepřijatelné, aby byli kulturní profesionálové a organizace vystavováni paušálnímu zpochybňování své odbornosti, poctivosti a společenského přínosu. Pokud ministerstvo disponuje důkazy o zneužívání dotací, má je zveřejnit a konkrétní případy řešit příslušnými zákonnými prostředky. Pokud takové důkazy nemá, mělo by se zdržet vyjádření, která podkopávají důvěru veřejnosti v kulturní sektor.

Stejně znepokojivá je oznámená revize smluv a memorand s významnými kulturními institucemi, jejichž další spolupráci chce ministerstvo podmiňovat souladem s aktuálními prioritami státu. Státní kulturní politika má nepochybně své cíle a priority. Nesmí se však stát

nástrojem, jímž politická reprezentace určuje, jaké postoje jsou žádoucí a které instituce si zaslouží její přízeň. Smyslem veřejné podpory není zajistit, aby kulturní instituce vyjadřovaly souhlas s vládní politikou, ale umožnit jim vykonávat jejich kulturní poslání nezávisle na momentálním politickém rozložení sil.

Odmítáme rovněž takové pojetí střetu zájmů, které by z odborných hodnoticích komisí fakticky vyloučilo občansky aktivní představitele jednotlivých uměleckých oborů. Česká kulturní a zejména literární obec je relativně malá. Lidé, kteří mají potřebné znalosti a zkušenosti, jsou přirozeně zapojeni do jejího fungování. Právě jejich odbornost je pro odpovědné posuzování projektů nepostradatelná. Případný střet zájmů je nutné řešit transparentně v konkrétních případech, nikoli plošným vyloučením odborníků, jež by mohlo otevřít prostor pro rozhodování bez odpovídající profesní kompetence.

Jako překladatelské organizace navíc připomínáme, že veřejná podpora literatury není privilegiem nakladatelů, autorů či překladatelů. Je prostředkem, který umožňuje vydávat kvalitní a kulturně významná díla, jejichž ekonomická návratnost není vždy zaručena. Literární překlad zpřístupňuje českým čtenářům myšlenky, zkušenosti a umělecké hodnoty z celého světa. Zprostředkovává setkávání s odlišnými zkušenostmi, hodnotami a způsoby myšlení, a přispívá tak k otevřenosti společnosti a rozvoji kritického myšlení. Jeho význam nelze redukovat na bezprostřední ekonomický přínos ani podřizovat momentálním politickým prioritám.

Vítáme opatření směřující k férovějšímu odměňování autorů a překladatelů, která se objevují v nových grantových výzvách. Právě takové změny mohou přispět ke zlepšení dlouhodobě neuspokojivých pracovních podmínek v kulturním sektoru. Je však nezbytné, aby byly provázeny odpovídající finanční podporou a vznikaly ve skutečném dialogu s profesními organizacemi.

Vyzýváme proto Ministerstvo kultury ČR, aby veřejně vysvětlilo důvody a publikovalo konkrétní podklady pro zaváděné změny, zaručilo, že kritické veřejné postoje kulturních profesionálů a institucí nebudou mít vliv na jejich přístup k veřejné podpoře, a zachovalo nezávislé odborné rozhodování o dotacích v kultuře. Požadujeme rovněž, aby připravované systémové změny byly předem projednány s odbornou veřejností a aby ministerstvo upustilo od nepodloženého zpochybňování kulturního sektoru jako celku.

Za obzvlášť nebezpečný považujeme už samotný vznik prostředí, v němž se kulturní instituce a jednotliví tvůrci budou bát veřejně vyjadřovat své názory, aby neohrozili svou existenci. K omezení svobody totiž není vždy zapotřebí přímého zákazu. Někdy postačí nejistota, zda kritika nebude mít ekonomické důsledky.

Veřejné prostředky určené na kulturu nejsou osobním majetkem ministra ani odměnou za souhlas s vládní politikou. Pocházejí od celé společnosti a celé společnosti také mají sloužit, a to včetně těch, kteří s momentálními politickými představiteli nesouhlasí.

Svobodná kultura není ta, která politickou moc chválí. Je to kultura, která ji může beze strachu také kritizovat.

Překladaatelé Severu, Obec překladatelů, Jednota tlumočnicků a překladatelů